

Inton teemat aluevaaleihin

Ensimmäisellä aluevaltuustolla on tärkeä tehtävä – laatia suuntaviivat hyvinvointialueelle ja sen palveluille. Mitä lautakuntia hyvinvointialueelle tulee? Millainen palveluverkko halutaan rakentaa? Mitä palveluita tuotetaan itse ja mitä kilpailutetaan?

Sote-palvelut ovat hyvinvointialueiden lakisääteisiä tehtäviä. Sote-uudistuksen valmistelussa suurin huomio on kiinnitetty terveyspalveluihin. Katse tulee kääntää myös sosiaalihuoltoon sekä hyvinvoinnin edistämiseen ja ennaltaehkäisevään työhön. Jatkossa työllisyyspalvelut ovat kuntien vastuulla. Hyvinvointialueilla on kuitenkin merkittävä rooli järjestää työ- ja toimintakykyä vahvistavia sekä työllisyyttä tukevia palveluita. Keskeisiä niistä ovat erityisesti mielenterveyspalvelut ja kuntouttava työtoiminta. Avain menestykseen on hyvinvointialueiden saumaton yhteistyö kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Palveluiden kehittämisessä tulee myös kuulla heikossa työmarkkina-asemassa olevien kanssa työskenteleviä toimijoita sekä kokemusasiantuntijoita ja eri elämäntilanteissa olevia nuoria.

1. Työpajat turvattava lähipalveluna

Haastavassa elämäntilanteessa olevat tarvitsevat lähipalveluja. Työpajatoimintaa on tällä hetkellä tarjolla yli 90 % Suomen kunnista. Pienten kuntien alueella työpajatoiminta voi olla ainoa saatavissa oleva työllistävä tai kuntouttava palvelu. Työpajatoiminta vahvistaa elämänhallintaa ja osaamista sekä tukee koulutukseen ja työhön sijoittumista.

Työpajat ovat valmennus-, kuntoutus- ja työllistämispalveluiden keskeisiä toimijoita ja ne toimivat monialaisesti. Työpajat voivat tuottaa kuntoutuksellisia palveluita sosiaalisektorille, koulutuksen tukipalveluita opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä työllisyyttä edistäviä palveluita TE-hallinnolle.

Sote-uudistus vaikuttaa myös työpajatoimintaan, kun esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille. Tämä voi heikentää kunnallisten työpajojen toimintaedellytyksiä. Hyvinvointialueen palveluverkoston rakentamisessa on huolehdittava siitä, että työpajatoimintaa löytyy myös tulevaisuudessa lähipalveluna kunnista – ei vain maakunnan kasvukeskuksesta. Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen edellyttää hyvinvointialueen ja työpajojen vahvaa yhteistyötä. Uudistuksessa ei saa menettää työpajojen tarjoaman kuntouttavan työtoiminnan vahvaa monialaisuutta ja yhteyttä koulutus- ja työelämäpoluille.

- **Työpajapalveluiden hyvä alueellinen kattavuus ja saavutettavuus myös maakuntien keskustaajamien ulkopuolella tulee säilyttää. Työpajatoiminta tulee turvata lähipalveluna.**
- **Kuntouttavaa työtoimintaa on toteutettava tiiviissä yhteistyössä työpajojen kanssa ja varmistettava palvelun monialaisuus.**

2. Mielenterveyspalvelut ja opiskelijoiden hyvinvointi turvattava muutoksen keskellä

Koronepidemia on lisännyt ahdistusta ja muita mielenterveysongelmia, yksinäisyyttä sekä taloudellisia ongelmia. Mielenterveyspalveluiden saatavuus on ollut entistä heikompaa ja hoitovelka on kasvanut. Epidemiasta on seurannut opiskeluvaikeuksia ja työttömyyttä, päivärutiinien puutetta, toimeettomuutta sekä lisääntyntä päihteiden käyttöä. Nuorten ja aikuisten pahoinvointi ja syrjäytyminen ovat kasvamassa.

Sote-uudistuksessa opiskeluhuollon psykologit ja kuraattorit siirtyvät hyvinvointialueelle. Opiskeluhuollon paikka on oppilaitoksissa oppilaiden keskellä. Hyvinvointialueen rakentamisessa on huolehdittava, etteivät opiskelijoiden tukipalvelut karkaa kauas arjesta ja oppilaishuollon yhteisöllisyys säilyy.

Monen kunnan palvelujärjestelmän suurimmat puutteet ovat mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Hyvinvointialueilla ongelma on vihdoin korjattava. Palvelujärjestelmän tehottomuus lisää ihmisten haasteita ja syrjäytymistä, ja pitkällä aikavälillä kustannuksia.

Matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluiden avulla nopeutetaan tuen ja hoidon piiriin pääsemistä. On tärkeää, että nuorille on räätälöity juuri heidän tarpeisiinsa vastaavat joustavat ja laadukkaat palvelut. Tämä vahvistaa nuorten palveluihin kiinnittymistä ja sitoutumista.

- **Opiskeluhuollon vahva linkki oppilaitoksiin on turvattava.**
- **Mielenterveyspalveluiden saatavuutta on parannettava. Lisää matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluita. Nuorille on oltava heidän tarpeisiinsa vastaavat palvelut.**
- **Terapiapalveluihin on päästävä terapiatakuun mukaisesti.**

3. Kolmannen sektorin toimintaedellytykset on turvattava

Sote-uudistus muuttaa kolmannen sektorin toimintaympäristöä. Hyvinvointialueiden tulee nähdä kolmannen sektorin toimijat kumppaneina. Uudistuksessa on turvattava monialaiset palveluketjut ja yhteinäiset palveluprosessit. Tämä varmistetaan asiakaslähtöisellä yhteistyöllä ja määrittämällä vastuut.

On todennäköistä, että kilpailutukset yleistyvät ja ne laajenevat sekä volyymeiltaan että maantieteellisesti. Kolmannen sektorin työpajoille sote-uudistus voi tarjota uusia mahdollisuuksia kuntoutuksen työtoiminnan kilpailutuksiin osallistumisen kautta. Kilpailutuksissa ei kuitenkaan saa suosia vain suuria toimijoita.

Olennaista on myös, millä perusteilla ja missä laajuudessa hyvinvointialue tukee kolmatta sektoria avustuksilla. Hyvinvointialueiden ja kuntien tulee sopia kolmannen sektorin avustamisesta siten, ettei toimintaan tule katkoksia.

Ilmassa on kuitenkin paljon kysymysmerkkejä: miten yhteistyö kunnan ja hyvinvointialueen välillä toimii, mistä on mahdollista saada avustusta toimintaan ja miten turvataan monialainen yhteistyö, joka on työpajatoiminnan ytimessä.

- **Kolmannen sektorin työpajat tuottavat haavoittuvassa asemassa oleville monialaisia palveluita. Niiden toiminta tulee turvata.**
- **Hyvinvointialueiden tulee avustaa yleishyödyllisiä kolmannen sektorin toimijoita.**